

לומדי הכולל דרבינו יואל מסאטמאר

בני ברק

מתורגמן בקריאת המלך

ישוב לתמיהה בספה"ק "ויואל משה"

"בעדות" קובץ א' נתפרסם קושיא על רבינו הק' מסאטמאר זי"ע שכתב בספרו הק' ויואל משה סוף מאמר לשון הקודש וזל"ק: ומה שאמרו בפ' הקהל נשים באות לשמוע כדי שידעו לקיים מצות, אף שבודאי קריאת המלך שקרא אז במשנה תורה היה בלשון התורה לה"ק. מ"מ כבר נודע, כי היה מעמיד מתורגמן בכל קה"ת שבציבור, לתרגם לפני ע"ה, שאין יודעין בלש"ק, וככה היה בודאי בקריאת המלך שבפ' הקהל, שהיו שם כל ישראל ביחד עם הנשים והטף, שהעמידו מתורגמן, עבור אותן שאינם מבינים הלשון, או אפשר שהמלך בעצמו היה מתרגם אח"כ שיגיע לאזני כל ישראל מ"גדול ועד קטן" עכ"ל. והקשו דרש"י כתב בסוטה דף מ' א, בסוף ד"ה ושמע והי' אם שמוע, דאין למלך מתורגמן ואין מתרגמן אחריו. (וזו היתה קושייתו על רבינו זי"ע).

והנה נראה ליישב בס"ד קושיא זו בכמה אופנים, ודברי רבינו הק' זי"ע עומדים על מכונם. (א) ונראה בס"ד דהנה שורש דברי רבינו נסבו על דברי התוס' בסוטה כ"א: ד"ה בן עזאי, (הביאו רבינו לעיל באותו מאמר, מאמר לה"ק סוף סי' ל"ב) שכתבו וז'ל ונראה דפי' במצוה לשמוע הנשים, כדי שידעו לקיים המצות, וכן כאן ג"כ כתב רבינו כלשון התו', דכתב ומה שאמרו בפ' הקהל נשים באות לשמוע כדי שידעו לקיים מצות, נמצא דהיו צריכות להבין הלשון, דאל"כ מנין ידעו לקיים המצוות, וע"ז כתב דהיו צריכים להעמיד מתורגמן, משא"כ רש"י נראה דאזיל כשיטת הרמב"ם שכתב בפ"ג מהלכות חגיגה ה"ו וז'ל ומי שאינו יכול לשמוע, מכיון לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ע"ש. ומהרמב"ם משמע דאין צריכין להבין הקריאה, ולפ"ז נראה לומר דלא היו מעמידין מתורגמן, דמה שכתב רש"י דאין מעמידין מתורגמן נראה דהוא משום כבוד המלך, ולכן אם היה המצוה שהנשים באות לשמוע, מפני שידעו לקיים המצוות, וזה יכול להיות רק ע"י מתורגמן, לא היינו מקפידים על כבוד המלך, דשום מצוה אין מבטלין משום כבוד המלך, כמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות מלכים ה"ט, ולכן לשיטת התו' דצריכות לידע לקיים המצוות, נראה דהיו מעמידין מתורגמן, ולא חיישינן לכבוד המלך.

(ב) עוד נראה לומר בס"ד דהנה לרש"י הי' קשה דהא אין מדלגין יותר משיפסוק המתורגמן, וע"ז תירץ דאין מעמידין למלך מתורגמן, והקשה בתויו"ט דהא אדרבה כ"ש הוא דאין מדלגין, דעכשיו ישהו הצבור יותר, ותי' דבמקום המלך וכבודו לא חיישינן לכבוד הצבור, וכתב המהרש"א דמזה נראה דכשאין מתורגמן יותר שרי לדלג, ע"כ. ונראה דטעמא הוא דאז הוא במקום המלך ולא חיישינן לכבוד הצבור, כמש"כ התויו"ט, משא"כ כשהמתורגמן מפסיק באמצע, אז חיישינן לכבוד הצבור, כיון דהמתורגמן הפסיקו, ומעתה אפשר לומר דרק באמצע לא הפסיקו במתורגמן, או משום שעי"ז ישהו הצבור יותר משיפסוק המתורגמן, או משום

לומדי הכולל דרבינו יואל

כבוד המלך, משא"כ לאחר שגמר המלך קריאתו והלך לו העמידו מתורגמן, כדי שכלם יבינו מה שקראו, וע"ז נראה דקאי דברי רבינו הק' ביואל משה, ונראה דמשו"ה כתב רבינו הק' או אפשר שהמלך בעצמו היה מתרגם אח"כ וכו', דאם תאמר דגם אח"כ אין כבוד למלך שיעמידו מתורגמן, א"כ אפשר שהמלך בעצמו היה מתרגם. ומה שכתב רש"י כפל לשון אין למלך מתורגמן, ואין מתרגמן אחריו, דהנה יש ב' מיני מתרגמן כמבואר ברמב"ם פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ג', ופ"ב מהלכות תפלה הלכה י"א, ובשו"ע או"ח סי' קמ"ה ס"א, ובטו"ד סי' רמ"ז, דהיי' מתרגם שמשמיע דברי הרב שהיי' הרב משמיע למתרגם בלחש והמתרגם משמיע לתלמידים בקול רם, וגם הי' מתרגם שהיי' מתרגם לשון הקודש לארמית כדי שיבינו כלם אף אותם שאינם מבינים לשון הק', וזה הי' מתקנת עזרא, ולכן כתב רש"י שלא הי' למלך ב' מיני מתרגמן, ודו"ק. כלומר בין מתרגם שהיי' משמיע לתלמידים, ובין מתרגם שמתרגם הלשון לא הי' למלך, אבל לעולם מיירי רק באמצע, אבל אח"כ אפשר דהיו מתרגמן.

ג) עוד נראה ליישב בס"ד אחרי שנדקדק היטב בלשונו הק' של רבינו זי"ע זול"ק שהעמידו מתורגמן עבור אותן שאינם מבינים הלשון, או אפשר שהמלך בעצמו היה מתרגם אח"כ שיגיע לאזני כל ישראל מגדול ועד קטן, הנה אצל המתורגמן כתב רבינו ז"ל "עבור אותן שאינם מבינים הלשון" ואצל המלך כתב "שיגיע לאזני כל ישראל מגדול ועד קטן", ונראה דכשהיו מעמידין מתורגמן לא היו מעמידין אותו במקום המלך, אלא במקום שנמצאים אותן שאינן מבינים הלשון כגון הנשים ואולי הלכו שם בסמוך גם מהאנשים אלו שאינם מבינים הל', וזה לא נקרא שהעמידו למלך מתורגמן, משא"כ כשהמלך בעצמו היה מתרגם היה מתרגם במקומו ואז היו שומעים כלם מ"גדול ועד קטן". ושפיר מיושב דברי רבינו הק' זי"ע ועכ"י.